

IN MEMORIAM

Ivan Brkanović

Dne 20. veljače 1987. u Zagrebu je u 81. godini života umro jedan od najznačajnijih hrvatskih glazbenika XX. st. skladatelj, dirigent, pedagog, operni dramaturg i dosljedni sljedbenik nacionalnog pravca u našem glazbenom stvaralaštvu *Ivan Brkanović*. Pokopan je na Mirogoju 24. veljače 1987.

Ivan Brkanović (1906—1987)

Ivan Brkanović rođen je u Skaljarima kraj Kotora 27. prosinca 1906. Vrlo rano je pokazao svoju glazbenu nadarenost, te je kao samouk napisao nekoliko skladbi. Osjećajući, međutim, da je njegovo glazbeno obrazovanje nadostatno, jakom voljom, ustrajnim radom i samoprijegornim zalaganjem uspio je u već zrelih mladićkim godinama steći potrebno znanje, da bi se godine 1928. mogao upisati na zagrebačku Muzičku akademiju. U klasi Blagoja Berse studirao je skladbu, a nakon Bersine smrti (1934) studij je nastavio u klasi Frana Lhotke. Diplomirao je godine 1935. Kasnije se kraće vrijeme usavršavao u pariškoj *Schola cantorum*.

Od godine 1935. do 1951. u Zagrebu je djelovao kao srednjoškolski nastavnik, profesor Hrvatskog konzervatorija i zborovođa HPD »Maksimir« i HPD »Zagreb«. Od 1951. do 1954. bio je operni

dramaturg Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, od 1954. do 1957. direktor Zagrebačke filharmonije, a od 1957. do 1961. profesor kompozicije na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Od umirovljenja (1961) do smrti živio je i stvarao u Zagrebu. Bio je izvanredni član JAZU i predsjednik Društva hrvatskih skladatelja (1953—1955). Za svoj skladateljski i cjelokupni rad primio je nekoliko nagrada, te Orden rada sa zlatnim vijencem.

Iako je napisao niz vrlo uspješnih i antologijskih zborova, te nekoliko solo-pjesama, Brkanovića su kao skladatelja prvenstveno privlačili veliki instrumentalni i vokalno-instrumentalni oblici, te glazbeno-scenska djela, o čemu nepobitno svjedoči njegovih *pet simfonija* (1935, 1946, 1947, 1948, 1949), simfonijske slike »Živo srce u mrtvom gradu« (1940) i »Zemljo Hrvatska — lik moje puntarske domovine« (1951), tri gudačka kvarteta (1933, 1938, 1983), »Triptihon, narodni obred kod smrti« (svojevrnsni »Hrvatski requiem«) za soliste, zbor i orkestar (1936), oratorij za soliste, zbor i orkestar »Stabat Mater dolorosa« (1981), »Dalmatinski diptih« (Trogirska katedrala, Molitva suprotiva Turkom) za soliste, zbor i orkestar (1953), »Molitva noćnog bdjenja« za soliste, troglasni ženski zbor i komorni orkestar i udaraljke (1978), kantate »Bosansko sjećanje« (1961), »Zelena zmija ljubavi« (1964), »Creski kopači« (1976) i »Kantata o svetom Križu« (1982), opere »Ekvinočij« (1945), »Škrinja sv. Šimuna« ili »Zlato Zadra« (1954) i »Fedra« (1975 — neizvedena), scenski oratorij »Hod po mukah Ambroza Matije Gupca, zvanog Beg« (1972), te baletna pantomina »Heloti« (1961).

Cjelokupnim opusom, nastalim tijekom punih pedeset godina rada, Brkanović se predstavlja kao dosljedni pobornik u ostvarenju programa hrvatske nacionalne glazbe i kao pristaša programnosti u glazbenom stvaralaštvu. Pri tomu ne zapada u puko citiranje folklornog predloška, niti u pretjerano naglašavanje sadržaja. Polazeći od tradicije, od glazbenog govora svog naroda, birajući za sadržaje svojih djela teme iz njegove kulturne, političke i vjerske povijesti i suvremenosti, iz njegova života i rada, ali i neke općeljudske teme, kao što je, na primjer, borba za slobodu, ne potcjenjujući novija strujanja u suvremenoj glazbi, ali i kritički se odnoseći prema avangardnim zastranjivanjima, Brkanović izgrađuje svoj vlastiti stil, koji je svojedobno sažeto prikazao Albe Vidaković, ističući bitne značajke njegova stvaralaštva: »Kao izraziti pobornik nacionalnog pravca u muzici B. je u svojim najzrelijim djelima uspio, možda potpunije nego drugi hrvatski kompozitori, sjediniti psiho-

loške karakteristike hrvatskog muzičkog folkloras vlastitom umjetničkom individualnošću. Izvornost sadržaja i osebnost kompozitorskih postupaka često mu nameću potrebu da i u pogledu forme pođe vlastitim putovima. Izrazita melodika oživljena iskonskim ritmovima, neočekivani i smioni harmonijski sklopovi stvoreni na temelju bujnog polifonog vođenja dionica i ponekad opora ali snažna orkestracija karakteriziraju muzičko tkivo, protkano lirskim, a katkada i prkosnim mislima, najčešće obojeno dramatskim akcentima duboke ljudske boli u kojoj se odražuje neprestana životna borba autora i ljudi njegova rodnog kraja.«

Skladateljski opus Ivana Brkanovića brojčano nije velik, ali mu po umjetničkim vrednotama i stvaralačkim dosezima pripada jedno od najistaknutijih mjesta u hrvatskoj glazbi, koja bi bez njegovih simfonijskih, komornih, vokalno-instrumentalnih i glazbeno-scenskih djela nesumnjivo bila siromašnija. To isto vrijedi i za njegov prilično bogat ciklus duhovnih skladbi, kojima je Brkanović dao veliki doprinos hrvatskoj sakralnoj glazbi.

U jednom razgovoru (objavljenom 1977), na moj upit kako ocjenjuje ulogu nacionalnog stila u hrvatskoj glazbi, Brkanović je odgovorio:

»Meni se čini, da je to razdoblje bilo vrlo pozitivno. Našim skladateljima tog doba bila je svrha i namjera, da ostave trag svog postojanja, svoje životne opstojnosti, da ostave dokument o nama samima, o naciji kao takovoj. Djela nastala u tom razdoblju su neobično važna i za našu glazbu i za nas kao narod. Jer, ako netko hoće da upozna jedan narod, onda će ga najbolje i najvjernije upoznati u umjetničkim djelima tog naroda. Stoga mislim, da je to razdoblje hrvatskog glazbenog stvaralaštva, s obzirom na to vrijeme, najveće svjedočanstvo naše opstojnosti i posebnosti.«

Sad kad je završen i životni put i stvaralački rad Ivana Brkanovića mislim da možemo reći, da je i on svojim opusom ostavio trajni, neuništivi »trag svog postojanja« i »najveće svjedočanstvo naše opstojnosti i posebnosti«. Njegova djela to nesumnjivo potvrđuju!

Ivan BOŠKOVIC

IZ RADA INSTITUTA ZA CRKVENU GLAZBU

IZVJEŠTAJ S TEČAJA ZA CRKVENE GLAZBENIKE

I ove su se godine crkveni glazbenici hrvatskog jezičnog područja, u uskršnom tjednu od 21. do 24. travnja 1987. godine, u prilično velikom broju okupili na Institutu za crkvenu glazbu KBF-a u Zagrebu na već tradicionalni tečaj za crkvene glazbenike.

Mo Izak Špralja pozdravio je na početku sve sudionike i otvorio rad tečaja za permanentno obrazovanje voditelja crkvenog pjevanja po našim župama. Navodeći riječi iz Konstitucije o svetoj liturgiji »Sacrosanctum concilium« — »neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje« — on je uveo i u tematiku tečaja i istakao da je to stav Crkve, a nama treba biti na srcu da u svom radu promičemo ono što Crkva želi, a ne da idemo svojim individualnim putovima. U nama nikada ne smije oslabiti ni izbljediti »sensus Ecclesiae« tj. osjećaj za crkvenost, da osjećamo s Crkvom i da provodimo u život samo ono što hoće Crkva.

Sudionicima tečaja uputio je nekoliko riječi i pomoćni banjalučki biskup dr. Franjo Komarica poželjivši svima obilnu vazmenu radost. On se zahvalio voditeljima crkvenog pjevanja, u velikoj većini časnim sestrama koje su stigle iz svih krajeva domovine i iz inozemstva gdje se hrvatski moli i pjeva, u ime svih vjernika među kojima one zdušno rade Bogu na slavu i dušama na korist. Istakao je da baš poslanici na liturgijsko-glazbenom području »oru neuzorano i krče neprokrčeno«. Biskup Komarica pozdravio je i glavnog promicatelja »Zlatne harfe« i sve koji se uključuju u tu akciju. Naglasio je da se ljudi koji zajedno pjevaju ne mogu mrziti.

Odmah nakon pozdravnih riječi biskupa Komarice slijedilo je iscrpno predavanje o akciji »Zlatne

harfe« koja je počela djelovati u Europskoj godini glazbe. Predavanje pod naslovom »Uloga 'harfe' u postepenoj obnovi liturgijske popijevke« održao je idejni pokretač i glavni promicatelj »Zlatne harfe« fra Mićo Pinjuh. U nekoliko točaka iznio je cilj ove akcije. To je u prvom redu planska i sustavna obnova liturgijskog pjevanja kojoj je glavni cilj da naša domovinska Crkva skladno propjeva. Ova akcija ima obnoviteljski karakter i želi trajno poticati umjetničke riječi i glazbe na novo stvaralaštvo, ali uvijek pod stručnom komisijom da bi se izbjeglo programsko svaštarenje. U ovogodišnjoj »Zlatnoj harfi« uvedena je i jedna novost, a to je liturgijska »košarica«. Sva ki mali zbor pjeva obvezno dvije skladbe: jednu tematsku, novo komponiranu, a drugu izvlači iz liturgijske »košarice« tj. iz pjesmarice »Pjevajte Gospodu pjesmu novu«. Godišnji program obveznih liturgijskih popijevki ne bi smio biti ni pretežak ni prelak, jer »Zlatna harfa« želi biti otvorena što većem broju malih zborova, a cilj je uvijek isti: da propjeva, i to skladno, što veći broj sudionika liturgijskog slavlja. Podatak da se prošle godine uključilo u akciju »Zlatne harfe« 125 malih zborova s oko 5000 djece dovoljan je dokaz da se »Zlatna harfa« dobro razgranala i da puno obećaje, a rezultati će ovisiti o zauzetosti svih nas.

Nakon iscrpnog predavanja i žive diskusije o »Zlatnoj harfi«, za što su slušatelji pokazali veliko zanimanje, prešlo se na pučku crkvenu popijevku, središnju tematiku ovogodišnjeg tečaja.

Prvo predavanje o pučkoj popijevci pod naslovom »Pučko crkveno pjevanje u Bosni« održao je dr. fra Slavko Topić. On je odmah na početku kazao da bi trebala temeljita studija o bosanskoj crkvenoj i profanoj popijevci kao i o provenijenciji mnogih popijevki koje su prisutne u Bosni, ali takve studije još do danas nema. Činjenično je stanje vrlo pluralistič-